

MARTIN BAERLOCHER, *Grundlagen zur systematischen Erfassung koptischer Textilien*, Basel 1983, ss. 314, rysunków technicznych 175.

Rozprawa doktorska etnologa i archeologa została przyjęta na uniwersytecie w Bazylei. Ukazuje ona technologię koptyjskich tapiserii figuralnych. Autor nie

zajmuje się innymi tkaninami wyrabianymi w Egipcie w początku naszej ery a więc wyrobami o wzorze raportującym. Zwolniło go to od zabrania głosu w sprawie rozwoju krosna tkackiego¹. Technika tapisjerska należy do najłatwiejszych sposobów uzyskiwania efektów tkactwa wzorzystego. Tapiserie tkano najczęściej splotem płóciennym, a wzór wykonuje się różnobarwnymi wątkami, które przepłata się z osnową na przestrzeni przewidzianej w projekcie dla uzyskania danej plamy barwnej.

Autor jest związany z ważnym ośrodkiem badań nad światowym włókiennictwem, z którego pochodzą opracowania K. i A. Bühler-Oppenheim oraz A. Seiler-Baldinger systematyzujące techniki włókiennicze². W tym środowisku powstała niedawno wybitna praca ukazująca światowe rozwiązania w zakresie technik plecionkarskich³. Nic dziwnego, że autor potraktował tapiserie koptyjskie jako pewien zespół rozwiązań technicznych i ornamentalnych wymagających ustaleń technologicznych i systematyzacji.

Po uwzględnieniu znacznej części zbiorów tych wyrobów znajdujących się w muzeach europejskich autor opracował szczegółowo możliwości techniczne rozwiązań ornamentalnych i ukazał je w ponad setce rysunków technicznych. Dokonał w ten sposób znacznej pracy, która stanowi trwały dorobek w dziedzinie badań technologicznych nad tapiseriami. Wykorzystał on przy tym możliwości komputerowych przeliczeń koniecznych przy uwzględnianiu tak znacznej liczby elementów. Praca zawiera także wprowadzenie do tych badań z informacjami o przędzy i stopniu jej napięcia, o rozwiązaniach tkackich i zachowanych zabytkach.

Wzorem dla omawianej książki stały się opracowania poszczególnych technik włókienniczych jak kobiernictwa, sprangu, tkactwa na krosienkach tabliczkowych, koronkarstwa klockowego czy plecionkarstwa, oraz poszczególnych zespołów wyrobów włókiennictwa egzotycznego. Zastosowanie tej samej metody do tapisjerstwa koptyjskiego może wzbudzić różnorodne zastrzeżenia. Autor wyodrębnił te wyroby nie ukazując ich na tle innych rozwiązań włókienniczych znanych w imperium rzymskim w początkach n.e. Charakterystyczne jest tu pominięcie wyników badań J. P. Wilda⁴. Autor poświęca sporo miejsca informacjom na temat historii Koptów i sytuacji gospodarczej Egiptu korzystając obficie z wyników pracy E. Wipszyckiej⁵. Jednakże w jego pracy brakuje datowania analizowanych tapiserii. Wzbudza to zastrzeżenia, ponieważ pochodzą one z kilku wieków pierwszego tysiąclecia n.e. i w tym czasie ulegały niewątpliwie pewnym przemianom. Może w technice tapisjerskiej nie były to zmiany zbyt istotne. Niewątpliwie są jednakże przemiany ornamentu, związane także ze zmianą tematyki, oraz całej wymowy ikonograficznej tych wyrobów.

Przyjęcie systematyki proponowanej przez badacza z Bazylei może także wzbudzić dyskusję w szerszych kręgach historyków włókiennictwa. Różni się ona znacznie od dwóch znacznie bardziej rozpowszechnionych systemów kodowania ornamentu tkanin wzorzystych. Jeden z nich opracowano w Międzynarodowym Ośrodku Badań nad dawnym Włókiennictwem w Lyonie⁶, drugi przyjął się w Stanach Zjed-

¹ K. Olgyay-Stawikowska, „Tkaniny koptyjskie. Zarys ewolucji krosna i technik tkackich”, nieopublikowana rozprawa doktorska, 1981.

² K. i A. Bühler-Oppenheim, *Grundlagen zur Systematik der gesamten textilen Techniken*, Zürich 1948; A. Seiler-Baldinger, *Systematik der textilen Techniken*, Basel 1973.

³ N. Speiser, *The Manuel of Braiding*, Basel 1983.

⁴ J. P. Wild, *Textile Manufacture in the Northern Roman Provinces*, Cambridge 1970.

⁵ E. Wipszycka, *L'Industrie textile dans l'Égypte romaine*, Warszawa 1965.

⁶ Wydawnictwa Centre International d'Étude des Textiles Anciens z ustalonym systemem kodowania tkactwa wzorzystego.

noczonych⁷. Wydaje się, że praca wzbudzi szeroką dyskusję w gronie tak egiptologów jak historyków technik włókienniczych.

I. Turnau

⁷ I. Emery, *The Primary Structures of Fabrics. An Illustrated Classification*, Washington 1966.